

Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // офіційний сайт Верховної Ради України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Т.Є. Іщейкін, к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасні тенденції та динаміка розвитку зовнішньоекономічних зв'язків між країнами сьогодні насамперед визначаються глобальними тенденціями світового розвитку, які відображають глибинні трансформації практично в усіх сферах життя суспільства, слід зауважити, що швидкість відповідних змін постійно зростає.

Швидке формування глобальної економіки сприяє виникненню низки можливостей для бізнесу, як великого, так і малого. Воно дає змогу підприємствам збільшувати обсяги своїх надходжень, скоротити втрати й підвищити прибутки. Наприклад, компанії можуть скористатися перевагами, яке їм надає зниження цін та підвищення функціональних можливостей глобальних телекомунікаційних послуг, для того щоб створити глобальні ринки для своєї продукції.

Але при цьому треба зазначити, що хоч формування глобальної економіки дає новим підприємствам та вже діючим підприємствам цілого світу можливості, необхідні до зазначених, воно призводить також і до виникнення певних проблем, навіть небезпек, з яким бізнесовим менеджерам раніше не доводилось стикатись.

Сучасні процеси глобалізації світового економічного розвитку не оминають Україну, яка поступово інтегрується до міжнародної економіки. Основним суб'єктом сучасних міжнародних економічних відносин виступає підприємство як ключова ланка ринкової економіки. Зовнішньоекономічна діяльність – це важлива й невід'ємна сфера господарської діяльності, яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародних економічних відносин здатна впливати на технічне удосконалення виробництва, підвищення продуктивності праці і якості продукції, яка виробляється.

Вихід підприємства на зовнішні ринки сприяє пристосуванню економіки до системи світогосподарських відносин, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому регулювання та розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності на рівні окремих підприємницьких структур, так і в масштабах усієї країни.

Фірми в умовах глобалізації економіки не можуть не враховувати функціонування міжнародних ринків. Потреби у зміні підходу до свого бізнесу поступово виникли у компаній у зв'язку з поступовою лібералізацією правил зовнішньої торгівлі, зростаючою взаємозалежністю країн усього світу при виробництві товарів і послуг. Це зумовило гостру необхідність формування стратегії розвитку компаній з урахуванням глобального аспекту товарних ринків, призвело до усвідомлення компаніями того факту, що глобалізація вже не дозволяє працювати по-старому, орієнтуючись лише на врахування внутрішнього ринку та змусило змінювати звичні рутини. Світові ринки важливі, тому що майбутнє багатьох фірм залежить від можливостей розширення виробництва. З одного боку, фірми повинні шукати нові можливості на ринках закордонних країн, тому що їхні внутрішні ринки

вже насичені. З іншого боку, міжнародна торгівля стає усе більше ліберальною, тому компанії зіштовхуються з жорстокою конкуренцією з боку іноземних виробників і на своїх внутрішніх ринках. Вони повинні навчитися гідно конкурувати з іноземними підприємствами на своєму внутрішньому ринку або ж використовувати можливості, що відкриваються на зовнішніх ринках. А, враховуючи Індекс глобальної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (The Global Competitiveness Index, 79 місце зі 140 країн світу), Україні потрібно ще багато працювати над створенням реальних переваг як вітчизняних підприємств, так і національної економіки в цілому [1].

Зовнішньоторговельна діяльність є важливим каналом зв'язків України зі світовим господарством, спрямована на збереження й оптимальне використання традиційних експортних та імпорتنих ринків, скорочення обсягів імпорту і раціоналізацію платіжного балансу, включення країни у світові господарські відносини [1].

Міжнародна торгівля є одним з найважливіших показників глобалізації, в тому числі глобалізації виробництва та реалізації товарів та послуг. Рівень інтегрованості країни до міжнародного товарообміну традиційно вимірювався:

1. часткою експорту та імпорту у ВВП (експортна та імпортна квоти);
2. пропорцією імпорту в кінцевому споживанні товарів та послуг;
3. часткою експорту в доданій вартості.

Експортно-імпортні операції здійснюються з різними цілями, що обумовлює їх розмаїття в зовнішньоекономічній діяльності. Підприємства, здійснюючи експортно-імпортні операції, повинні враховувати вплив ряду чинників:

- зовнішні ринки пред'являють більш високі вимоги до товарів, їх упаковки, сервісу, реклами тощо;
- постійне вивчення більшої кількості інформації з різних джерел;
- гнучке використання комплексу маркетингових методів: вірного вибору збутової організації, вибору і використання різних методів стимулювання збуту, реклами тощо;
- вимоги та особливості діючого законодавства, міжнародні правила та ін.

З одного боку, експортно-імпортні операції, відкривають країнам та споживачам, які в них живуть, доступ до товарів, виробництво яких є для них нетиповим, а з іншого – дає можливість підвищити ефективність господарювання завдяки спеціалізації. Отже, кожна із сторін в обмін на частину своєї продукції може отримувати продукції більше, ніж вона могла б зробити сама, відмовившись від спеціалізованого виробництва. У матеріально-речовому плані предметами експортно-імпорتنих операцій є кінцева продукція та інші матеріальні цінності – напівфабрикати, сировина, енергоносії, знаряддя праці [1].

Стан зовнішньої торгівлі України товарами з основними торговельними партнерами можна побачити в таблиці 1.

Очевидним є те, що обсяги експорту визначають обсяги імпорту. Причому, чим менш диверсифікована міжнародна економічна діяльність країни, тим жорсткіший зв'язок між цими основними напрямками зовнішньої торгівлі.

За відсутності інших форм співробітництва у довгостроковій перспективі обсяги імпорту мають дорівнювати величині експорту. Точніше, можливі коливання двох показників, які за результатами окремого року можуть впливати на збільшення або зменшення зовнішньої заборгованості країни, або, навпаки, її кредитних активів [1].

На експорт впливає факторний розподіл, міжнародний клімат, він є

результуючою функцією цілого комплексу чинників, якими є рух капіталів, робочої сили, регулююча діяльність міжнародних економічних організацій, відповідні односторонні та багатосторонні домовленості між країнами.

Таблиця 1

Зведений зовнішньоторговельний баланс України [3]

(млн.дол.США)

	Експорт			Імпорт			Сальдо		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Усього (товари і послуги)	46804,2	45112,7	52579,5	42976,0	44571,1	55080,6	3828,2	541,6	-2501,1
Країни СНД	11335,9	9752,4	10674,2	11267,8	9237,1	12128,3	68,1	515,3	-1454,1
Інші країни світу	35468,3	35360,3	41905,3	31708,2	35334,0	42952,3	3760,1	26,3	-1047,0
в т.ч. країни ЄС (28)	15339,5	15827,5	20157,6	18075,9	19558,7	23330,2	-2736,4	-3731,2	-3172,6
Товари	38127,1	36361,7	43264,7	37516,4	39249,8	49607,2	610,7	-2888,1	-6342,5
Країни СНД	7806,1	6031,5	6916,4	10485,5	8565,4	11477,9	-2679,4	-2533,9	-4561,5
Інші країни світу	30321,0	30330,2	36348,3	27030,9	30684,4	38129,3	3290,1	-354,2	-1781,0
в т.ч. країни ЄС (28)	13015,2	13496,3	17533,4	15330,2	17140,8	20799,4	-2315,0	-3644,5	-3266,0
Послуги	9736,6	9868,0	10714,3	5523,0	5326,5	5476,1	4213,6	4541,5	5238,2
Країни СНД	3544,8	3727,9	3763,9	839,6	672,6	650,4	2705,2	3055,3	3113,5
Інші країни світу	6191,8	6140,1	6950,4	4683,4	4653,9	4825,7	1508,4	1486,2	2124,7
в т.ч. країни ЄС (28)	2927,9	3004,9	3452,7	2750,1	2421,6	2532,5	177,8	583,3	920,2

Рівень відкритості економіки України за показником відношення зовнішньоторговельного обігу до ВВП перевищує середньосвітовий. За таких умов економічний розвиток України суттєво залежить від стану світової економічної кон'юнктури, динаміки та масштабів змін, які відбуваються у світовому господарстві. Таке становище робить країну дуже вразливою до впливу зовнішніх чинників. Але це не означає, що необхідно відмовитись від зовнішнього світу, це був би рух національної економіки в зворотному напрямку, доказовим фактом є тісна взаємозалежність виробництва і міжнародної торгівлі. Конкуренцію посилює розвиток зовнішньої торгівлі, яка підштовхує економічну активність національних виробників. Проте у країнах із слабкою або перехідною економікою державі слід регулювати процеси зовнішньої торгівлі, тобто здійснювати захист вітчизняних товаровиробників від імпорту, від продукції низької якості або вживаної, яка становить реальну небезпеку.

Що стосується імпорту, то він забезпечує для виробничих та індивідуальних споживачів, а також для країни, до якої ввозяться товари, низку додаткових переваг та можливостей. Це, зокрема:

- доступ до дешевих та більш якісних товарів – готових виробів, сировинних та інших матеріалів, вузлів та комплектуючих деталей;

- наповнення ринку дефіцитними товарами або товарами, які взагалі не виробляються на національній території;

Для того, щоб українські товаровиробники мали успіх на зовнішньому ринку, необхідно нарощувати конкурентоспроможність українських підприємств у пріоритетних сферах, а для цього уряду необхідно сконцентрувати свою увагу на вирішенні таких завдань, як:

1. Прийняття державних програм розвитку експортного потенціалу й структурної перебудови економіки з орієнтацією на високотехнологічний розвиток і створення міжнародних конкурентних переваг. Проте реалізація цих програм має орієнтуватися насамперед на надання значних галузевих податкових та інших пільг,

які надзвичайно дорогі для державного бюджету і не дуже результативні в аспекті стимулювання конкурентоспроможності й породжують численні претензії до України з боку інших країн. Акцент має бути зроблений на таких формах державної підтримки зростання конкурентоспроможності, як значне збільшення державних витрат на науку, освіту, інформатику, державне сприяння просуванню українських високотехнологічних товарів і послуг на зарубіжні ринки.

2. Стимулювання розвитку ринкової інфраструктури, оскільки її якість визначає можливості ефективнішої діяльності усіх суб'єктів ринку, не порушуючи при цьому умов рівноправної конкуренції. У зв'язку з цим пріоритетним є створення в Україні сучасної системи кредитування зовнішньоекономічних операцій, довгострокового кредитування проектів конкурентоспроможних виробництв, страхування зовнішньоекономічних та інвестиційних ризиків, сучасної системи інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Такі системи не обов'язково мають бути державними, навпаки, активне залучення приватного капіталу може зробити їх гнучкими та економічно ефективнішими.

3. Перенесення в імпорتنій політиці акцентів із митно-тарифного захисту на інструменти технічного регулювання (стандарти, технічні, екологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні вимоги) й процедури забезпечення прав споживачів, які мають бути гармонізовані з міжнародними та європейськими нормами. Тенденції останнього десятиліття однозначно свідчать, що при загальному зниженні у світі середніх рівнів імпорتنих тарифів застосування засобів технічного регулювання зростає. Це безпосередньо пов'язане із структурними змінами у міжнародній торгівлі, де домінують технічно складні товари. Високий рівень стандартів і технічних та інших вимог може не тільки надійніше захистити національний ринок від недоброякісного імпорту, а й стати стимулом для зростання конкурентоспроможності національних виробників, які вже є експортерами або мають намір ними стати в майбутньому.

4. Забезпечення присутності українських експортерів на пріоритетних для нашої країни ринках і створення умов для успішного просування на нові зарубіжні ринки, особливо ринки наукомістких товарів та послуг. Сьогодні практично неможливо закріпитися на ринках високотехнологічних товарів та послуг, якщо не забезпечується постійна присутність продавців на цих ринках через створення розгалуженої мережі власних представництв, філій і дочірніх підприємств. Потужним механізмом досягнення даної мети може стати створення умов для прискореного формування українських ТНК, готових вистояти в умовах глобальної конкуренції. [2].

Водночас істотну роль тут має відіграти і активніше використання політичних інститутів, й насамперед – системи закордонних представництв України для підтримки українських експортерів на зарубіжних ринках.

Список використаних джерел:

1. Горянська Т. В. Зовнішня торгівля України та її місце у світовій економічній системі / Горянська Т. В. / Стратегічні пріоритети – 2011. – №2 (19)
2. Саркісян Л. Г. Особливості розширення зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті глобалізації / Л. Г. Саркісян, Ю.А. Іщук // Економіка і організація управління. – 2016. – №4. – С. 245–253.
3. Державна служба статистики України /Зовнішня торгівля України товарами у 2017 році/ випуск 2018 – / Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>